

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

DEN ØKONOMISKE HISTORIES STILLING VED DE SVENSKES UNIVERSITETER

Den nyere tids økonomiske historie indtager i dag en fremtrædende plads indenfor den svenske universitetsundervisning. Den spiller her en rolle, som savner paralleler i de øvrige skandinaviske lande, ja i virkeligheden på kontinentet, når man ser bort fra Rusland¹⁾. For at forklare denne disciplins betydningsfulde stilling i Sverige vil en kort historik være på sin plads.

Den økonomiske historie er som bekendt et forskningsområde af ganske sen oprindelse. Dette grænsefelt mellem økonomi og historie har først i de sidste par generationer tiltrukket sig større opmærksomhed. Det var økonomerne, der som de første tog denne grænsedisciplin op til behandling. Her er det imidlertid af interesse at fremhæve, at den liberale engelske skole med undtagelse af Adam Smith og enkelte andre var blottet for interesse for den historiske side og så godt som udelukkende beskæftigede sig med teoretiske systemer. Det var de anti-liberale retninger indenfor den økonomiske videnskab, som tog økonomisk-historiske problemer op til debat. I historien mente de at have fundet et arsenal, hvorfra man kunne hente argumenterne i kampen mod den herskende liberale opfattelse. Disse antiliberale skoler havde deres hovedtilholdssted i Tyskland. Den økonomiske historie er derfor i sin oprindelse en germansk videnskab.

Fr. List (1789—1847), hvis hovedværk, *Das nationale System der politischen Ökonomie*, udkom i 1840, må vel betragtes som banebryderen for den såkaldte økonomisk-historiske skole i Tyskland. Blandt de mere kendte tilhængere af denne retning kan nævnes forfattere som W. Roscher (1817—94), B. Hildebrand (1812—78), K. G. Knies (1821—98) og G. Schmoller (1838—1917).

Denne nye retning indenfor nationaløkonomien og historien fik betydning også udenfor Tysklands grænser, ikke mindst i England. Kendte forfattere som W. J. Ashley (1860—1927), W. Cunningham (1849—1919) og G. Unwin (1870—1935) er mere eller mindre påvirkede af den tyske økonomisk-historiske skole.²⁾

Interessen for historiens økonomiske aspekter greb under 1900-tallet stadig om sig. Den forplantede sig fra den tyske økonomisk-historiske skole til økonomer, som også tilhørte andre retninger og ikke mindst til historikere. Et karakteristisk tegn på den større forståelse af de økonomisk-historiske synspunkter blandt disse sidste er, at der i mellemkrigstiden næppe blev afholdt en eneste større historikerkongres uden at en særlig sektion var forbeholdt denne nye disciplin.

Søger man forklaringen på, at den økonomiske historie er kommet til at spille en stadig større rolle som forsknings- og undervisningsfelt, er det givetvis ikke tilstrækkeligt at pege på den indflydelse, som er udgået fra den tyske skole. En række forskellige faktorer har været medvirkende til at frembringe dette resultat. Der er imidlertid næppe tvivl om, at en af hovedårsagerne har været den socialdemokratiske (og senere den kommunistiske) arbejderbevægelses fremkomst og

¹⁾ Se oversigten over den økonomiske historie ved universiteterne i *Economic History Review* 1931 p. 197 ff. Oversigten over russiske forhold ved prof. Kosminsky p. 215 ff.

²⁾ Se bl. a. J. W. Thompsons iøvrigt højst utilfredsstillende oversigt i *A History of Historical writing* II, 1942 p. 413 ff. E. Heckscher: *Økonomisk-historiske Studier* 1946 p.1 ff. Om den engelske økonomiske historie jvf. A. Friis i *Hist. T.* 1948, 3. h. p. 284 ff.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

DEN ØKONOMISKE HISTORIES STILLING VED DE SVENSKES UNIVERSITETER

Den nyere tids økonomiske historie indtager i dag en fremtrædende plads indenfor den svenske universitetsundervisning. Den spiller her en rolle, som savner paralleler i de øvrige skandinaviske lande, ja i virkeligheden på kontinentet, når man ser bort fra Rusland¹⁾. For at forklare denne disciplins betydningsfulde stilling i Sverige vil en kort historik være på sin plads.

Den økonomiske historie er som bekendt et forskningsområde af ganske sen oprindelse. Dette grænsefelt mellem økonomi og historie har først i de sidste par generationer tiltrukket sig større opmærksomhed. Det var økonomerne, der som de første tog denne grænsedisciplin op til behandling. Her er det imidlertid af interesse at fremhæve, at den liberale engelske skole med undtagelse af Adam Smith og enkelte andre var blottet for interesse for den historiske side og så godt som udelukkende beskæftigede sig med teoretiske systemer. Det var de anti-liberale retninger indenfor den økonomiske videnskab, som tog økonomisk-historiske problemer op til debat. I historien mente de at have fundet et arsenal, hvorfra man kunne hente argumenterne i kampen mod den herskende liberale opfattelse. Disse antiliberale skoler havde deres hovedtilholdssted i Tyskland. Den økonomiske historie er derfor i sin oprindelse en germansk videnskab.

Fr. List (1789—1847), hvis hovedværk, *Das nationale System der politischen Ökonomie*, udkom i 1840, må vel betragtes som banebryderen for den såkaldte økonomisk-historiske skole i Tyskland. Blandt de mere kendte tilhængere af denne retning kan nævnes forfattere som W. Roscher (1817—94), B. Hildebrand (1812—78), K. G. Knies (1821—98) og G. Schmoller (1838—1917).

Denne nye retning indenfor nationaløkonomien og historien fik betydning også udenfor Tysklands grænser, ikke mindst i England. Kendte forfattere som W. J. Ashley (1860—1927), W. Cunningham (1849—1919) og G. Unwin (1870—1935) er mere eller mindre påvirkede af den tyske økonomisk-historiske skole.²⁾

Interessen for historiens økonomiske aspekter greb under 1900-tallet stadig om sig. Den forplantede sig fra den tyske økonomisk-historiske skole til økonomer, som også tilhørte andre retninger og ikke mindst til historikere. Et karakteristisk tegn på den større forståelse af de økonomisk-historiske synspunkter blandt disse sidste er, at der i mellemkrigstiden næppe blev afholdt en eneste større historikerkongres uden at en særlig sektion var forbeholdt denne nye disciplin.

Søger man forklaringen på, at den økonomiske historie er kommet til at spille en stadig større rolle som forsknings- og undervisningsfelt, er det givetvis ikke tilstrækkeligt at pege på den indflydelse, som er udgået fra den tyske skole. En række forskellige faktorer har været medvirkende til at frembringe dette resultat. Der er imidlertid næppe tvivl om, at en af hovedårsagerne har været den socialdemokratiske (og senere den kommunistiske) arbejderbevægelses fremkomst og

¹⁾ Se oversigten over den økonomiske historie ved universiteterne i *Economic History Review* 1931 p. 197 ff. Oversigten over russiske forhold ved prof. Kosminsky p. 215 ff.

²⁾ Se bl. a. J. W. Thompsons iøvrigt højst utilfredsstillende oversigt i *A History of Historical writing* II, 1942 p. 413 ff. E. Heckscher: *Økonomisk-historiske Studier* 1946 p.1 ff. Om den engelske økonomiske historie jvf. A. Friis i *Hist. T.* 1948, 3. h. p. 284 ff.

vækst. Arbejderbevægelsen fik som alle tidligere politiske partier sine historikere og teoretikere, hvis historiske og teoretiske grundsyn oprindeligt var fast forankret i den materialistiske historieopfattelse. Med udgangspunkt i Karl Marx (1818—1883) og Fr. Engels (1820—1895) værker understregede de de økonomiske faktorerens dominerende indflydelse for den historiske udvikling. Når de afgørende stadier i udviklingen betragtes som betinget af en forandring i produktionsforholdene, må historien stort set blive identisk med den økonomiske historie, således som tilfældet da også er ved de russiske universiteter i dag³⁾.

Den materialistiske historieopfattelse blev i mere eller mindre modificeret form af ganske gennemgribende betydning for den historiske forskning, idet påvirkningen fra Marx og Engels kan spores langt udenfor den kreds, som i snævrere forstand var knyttet til arbejderbevægelsen. Vi kan begrænse os til i denne forbindelse at anføre M. Weber (1864—1920) og W. Sombart (1863—1941), to af før- og mellemkrigstidens idérigeste og mest produktive forfattere. Som stærkt påvirket af disses problemstillinger kan vi nævne R. Tawney (1880—).

For den økonomiske videnskab i Skandinavien blev den historiske skole i Tyskland uden betydning. Disse landes økonomer var stærkt afhængige af den klassiske engelske retning, deres arbejder var ganske overvejende teoretiske. Som undtagelser fra denne regel kan man blandt ældre økonomer nævne V. Falbe-Hansen (1841—1932) i Danmark og H. Forssell (1843—1901) i Sverige⁴⁾. Derimod blev den materialistiske historieopfattelse af ganske vidtrækkende betydning for den historiske videnskab i Danmark og Norge. Den førte til en accentuering af historiens økonomiske aspekter og ikke mindst til en fremdraging af vekselvirkningen mellem de politiske og økonomiske faktorer. Som banebrydere for denne opfattelse kan vi for Danmark nævne E. Arup (1876—1951) og for Norge E. Bull, (1881—1932).

Det er bemærkelsesværdigt, at denne af den materialistiske historieopfattelse prægede retning har fået ringe betydning i Sverige. I stærkt tilspidset og polemisk form har E. Heckscher udtrykt det således, »at Marx ikke er en forfatter, som dannede mennesker interesserede sig for«⁵⁾. Skønt denne udtalelse må betragtes som et postulat, er det dog givet, at den materialistiske historieopfattelse kun har sat sig få spor i historikernes produktion. Og først i de sidste 10—15 år har navnlig elever af den weibullske skole⁶⁾ taget den økonomiske side af den nyere tids historiske udvikling op til behandling. Den særstilling, som den økonomiske historie indtager ved de svenske universiteter skyldes derfor i påfaldende grad en enkelt mands banebrydende indsats. Det drejer sig om E. F. Heckscher (1879—).

Set på baggrund af de ovenfor skildrede udviklingslinier er dette faktum ganske overraskende, eftersom Heckscher i opfattelse står den klassiske nationaløkonomiske skole meget nær. Men i modsætning til det store flertal af dennes tilhængere har han kraftigt understreget farerne ved den økonomiske videnskabs alt for teoretiske opbygning og værdien og nødvendigheden af en stærk kontakt med den økonomiske historie.⁷⁾

En ny æras begyndelse for den økonomiske historie i Sverige kan sættes til 1929. I dette år oprettedes ved Handelshögskolan i Stockholm et personligt forsk-

³⁾ Economic History Review 1931. Oversigten over Rusland p. 215 ff.

⁴⁾ Om Forssell, som både var historiker og økonom af uddannelse, se Heckschers levnedsskildring i Ekonomisk-historiska studier 1936.

⁵⁾ opus cit. p. 16.

⁶⁾ L. Weibull 1873— , C. Weibull 1886—

⁷⁾ Se Heckschers afhandling i Svensk historisk T. 1948 p. 1 ff.

ningsprofessorat i økonomisk historie for Heckscher, som siden 1909 havde været knyttet til denne institution som professor i nationaløkonomi.

Professor Heckscher havde før han overtog det personlige forskningsprofessorat gjort sig bemærket ved adskillige økonomisk-historiske værker og artikler, blandt hvilke vi kan begrænse os til at fremhæve essaysamlingen: »Økonomi och historia« 1912 og »Kontinentalsystemet« af 1918. En bedømmelse af disse og følgende værker ligger uden for denne artikels rammer, men der kan måske som delvis forklaring på den følgende strid mellem Heckscher og historikerne være grund til at fremhæve, at Heckschers arbejdsmetode på et væsentligt punkt adskiller sig fra faghistorikerens. Medens denne først i arkiver og biblioteker fremdrager og bearbejder sit kildemateriale for derefter at drage de konklusioner, som det bearbejdede stof tillader, anvender Heckscher en anden metodik. Udfra den teoretiske nationaløkonomis præmisser stiller Heckscher problemerne op for derefter at søge dem løst på grundlag af de kilder, som kan fremdrages, først og fremmest det righoldige statistiske materiale, som findes bevaret på de svenske arkiver. Enhver metode må bedømmes efter dens resultater. Skønt der givetvis til tider kan rettes ganske hårde indvendinger mod Heckschers kildekritiske behandling⁸⁾, har hans metodik som almindelig bekendt ført til aldeles blændende resultater. Hans arbejder har i mange tilfælde ført til nye synspunkter vedrørende økonomiske og sociale forhold i ældre og nyere tid, og den økonomisk-historiske problemstilling har fået en aktualitet og friskhed som i forbindelse med værkernes fremragende stilistiske behandling har sikret dem en overordentlig udbredt læserkreds.

Samtidigt med at den økonomiske historie i 1929 for første gang fremtrådte som selvstændigt universitetsfag, oprettedes i tilslutning til Handelshögskolan Ekonomisk-historiska institutet med professor Heckscher som forstander og som medlemmer professor i nationaløkonomi A. Montgommery (1889—) og daværende stadsarkivar B. Boëtius (1885—)⁹⁾.

For forskningen blev det nyoprettede institut af stor betydning. Skønt der i en længere årrække kun var bevilget 1500 kr. som løn til en assistent, var de resultater, man nåede, beundringsværdige. Et righoldigt bibliotek voksede efterhånden frem og talrige vigtige statistiske kilder bearbejdedes og stilledes til den interesserede historikers disposition. Det drejede sig blandt andet om en bearbejdelse af det righoldige befolkningsstatistiske materiale efter 1749, af håndværkerlængder, mandtalslængder fra 1634 til 1820, de såkaldte skatteköp, handelsstatistik, fabriksstatistik m. m. I vid udstrækning var denne bearbejdelse af kildematerialet at betragte som led i de tre medlemmers videnskabelige produktion. Til eks. udgav Boëtius sammen med Heckscher den værdifulde materialesamling: »Svensk handelsstatistik 1637—1737«. Iøvrigt omhandlede Boëtius økonomisk-historiske forfatterskab navnlig næringshistoriske foretelser; eksempelvis kan anføres »Skogen och bygden« af 1939. Montgommery behandlede i sine værker først og fremmest Sveriges sociale og økonomiske forhold under 1800-tallet. Det drejer sig bl. a. om følgende værker: »Industrialismens genombrott i Sverige« af 1931, »Svensk socialpolitik under 1800-tallet« i 1934 og »Svensk økonomisk historia mot internationell bakgrund 1913—1939« i 1946. Fra Heckschers hånd flød afhandlinger og værker som en stadig og hurtigt flydende strøm. Af hans frugtbare forfatter-

⁸⁾ Se D. Hannerbergs anmeldelse af Sveriges økonomiske historie, del 2 i »Rig« 1950, p. 70 ff.

⁹⁾ I 1947 blev docent ved Stockholms högskola, fil. dr. Ernst Söderlund (p. t. professor Heckschers efterfølger i økonomisk historie), knyttet som medlem til institutet.

skab får man et uudsletteligt indtryk ved at se i den bibliografi over Heckschers produktion, som er trykt i 1951. Den er i sig selv af størrelse et ikke uanseligt værk. Blandt denne rigdom af arbejder kan der her kun fremhæves nogle enkelte: *Merkantilismen* 1—2 i 1931, samme år *»Industrialismen«*, *»Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasas«*, hvoraf første del, delt i to halvbind, udkom 1935—36, og anden del, som omhandler tiden fra 1720 til 1815, blev udgivet i 1950. Fra 1936 foreligger: *»Ekonomisk-historiska studier«* og fra 1941 *»Svensk arbete och liv«*.

Ordningen af 1929, hvorefter den økonomiske historie var blevet et selvstændigt fag ved højskolen, betegnede et stort fremskridt, men var i det lange løb i visse henseender utilfredsstillende. Ønskede man at få universitetsstuderende i tale og dermed bl. a. skabe mulighed for dannelsen af en økonomisk-historisk skole, var det af primær betydning, at disciplinen blev gjort til et eksamensfag. De tre medlemmer af instituttet indgav derfor i 1935 en ansøgning, hvorefter enhver national-økonomisk eller historisk student, som havde mindst »betyget med beröm godkänd« i et af disse fag, skulle kunne aflægge eksamen også i økonomisk historie. Dette forslag blev indledningen til en langvarig diskussion mellem Heckscher på den ene side og historikerne på den anden side om den økonomiske histories stilling. Denne diskussion er ikke uden en vis principiel interesse. Man var fra historikernes side i almindelighed modstander af, at nationaløkonomer uden nogensomhelst historisk uddannelse skulle kunne aflægge eksamen i økonomisk historie. Begrundelsen var den, at forbindelsen mellem historie og den økonomiske historie var af en sådan art, at der burde skabes garantier for, at eksaminanden besad fyldestgørende kendskaber i hele emnet historie, både i dens metode og i dens indhold¹⁰⁾. Den kgl. resolution af 1936 gav historikerne medhold i deres synspunkter, for så vidt som de, der indstillede sig til eksamination i økonomisk historie skulle fremvise mindst to betyg i historie i fil. kandidat- eller embedseksamen. Herefter var økonomisk historie altså blevet et eksamensfag, men kun for historikere. Denne ordning fandt Heckscher ikke tilfredsstillende, og i 1943 ansøgte instituttet om en ændring i de gældende bestemmelser, således at enhver student skulle kunne aflægge eksamen indenfor disciplinen. Dog skulle de historisk studerende, før de fik lejlighed til at gå op til denne eksamen underkastes en prøve i økonomi, de økonomisk studerende i historie og andre studerende i begge dele. Samtlige historiske professorer, hvis betænkning indhentes, var betænkelige ved at sløjfe eller svække de hidtil stillede krav til historisk viden. En kgl. resolution af 1944 fulgte ikke helt Heckscher i hans ønsker. Økonomisk historie kunne medtages som eksamensfag blot i den historiske og den økonomiske eksamen. Såfremt eksaminanden ikke havde fået mindst et betyg i historie, skulle han prøves særlig i dette emne af Heckscher, der, skønt pensioneret samme år, fortsatte undervisning og eksamination som professor emeritus. Desuden blev fil. lic. E. Söderlund ansat som docent.

Den for Stockholms højskole truffene ordning var måske ikke helt tilfredsstillende set ud fra et historisk synspunkt, men dog stort set acceptabel. I alle tilfælde gav den ikke anledning til yderligere strid. Det gjorde derimod 1945 års universitetsberednings betænkning, som offentliggjordes i 1946¹¹⁾.

Kommissionens betænkning er af stor interesse, idet den viser, at den økonomiske histories betydning nu stod faghistorikerne klart¹¹⁾. Man anbefalede nemlig, at der ved Stockholms højskole skulle oprettes et professorat indenfor denne

¹⁰⁾ N. Ahnlund: *Den ekonomiska historiens ställning i Svensk historisk T.* 1947 p. 67 ff.

¹¹⁾ *Statens offentliga utredningar* 1946 : 81. Se navnlig p. 79 ff.

disciplin, medens man i Göteborg, Lund og Uppsala foreløbig skulle begrænse sig til såkaldte præceptorater, som efter en overgangstid på 6—9 år skulle omdannes til professorater. Forklaringen på, at man foretrak et sådant overgangsstadium var, at der ikke fandtes kompetente ansøgere. Man fastslog forsåvidt herigennem indirekte, at der endnu ikke fra Heckschers lærestol var udgået et tilstrækkeligt antal kvalificerede økonomiske historikere til at behovet kunne dækkes. Denne opfattelse var sikkert ikke forkert. Heckschers force synes mere at have ligget i hans vældige og inciterende produktion end i evnen til at opdrætte et nyt kuld af økonomiske historikere. I hvert fald er ingen af de foreslåede og senere oprettede præcepturer blevet besat med folk, som i egentlig forstand kan kaldes Heckschers elever.

Hvilken uddannelse skulle man kræve af de nye universitetslærere? Og til hvilket fakultet skulle de knyttes? Herom udtaler komiteen følgende: »Den økonomiske historie må varetages såvel betræffende undervisning som forskning. Det gælder herved på den ene side at fremme den specielle skoling, som kræves for den økonomiske historiker og på den anden side ikke udskille dette specielle syn på historien fra det udifferentierede emne historie. Skulle denne sidste eventualitet indtræffe, ville det medføre, at nogle af de mest lovende udviklingstendenser indenfor svensk historisk videnskab ville blive stækket«. I Stockholm indtog den økonomiske historie en særstilling som følge af professor Heckschers indsats, og der var ifølge betænkningen grund til at denne tradition her fortsattes. Men ved de andre universiteter og højskoler var det en blandt historikerne almindelig opfattelse, »at forskning og undervisning i økonomisk historie her bør drives indenfor historiens rammer. De økonomiske historikere bør her placeres på befattninger i historie, særlig økonomisk historie. Dette motiveres fremfor alt ved, at den økonomiske historiske forskning må arbejde med historiens videnskabelige metode og at det politiske synspunkt lige så lidt kan udelukkes fra den økonomiske histories problemstillinger som det økonomiske aspekt fra de politiske problemer«. Det nye fag placeredes altså som underafdeling under historien, og af de nye lærere udenfor Stockholm krævedes kun i almindelighed foruden de historiske tillige sådanne økonomiske kvalifikationer, at de kunne fremme den »specielle skolning, som kræves for den økonomiske historiker«.

Omtrent samtidig med denne udtalelse fremkom en betænkning over spørgsmålet fra den socialvetenskapliga forskningskomitéen, hvori bl. a. tre national-økonomiske professorer havde sæde¹²⁾. I denne understregede man ligeledes den økonomiske histories overordentlige store betydning samt behovet for at skabe nye forskerstillinger indenfor dette hidtil alt for lidet opdyrkede felt. Om den økonomiske histories stilling til de to grænsediscipliner hedder det: »Den økonomiske historie indtager åbenbart en mellemstilling mellem de to discipliner historie og nationaløkonomi. Angående den økonomiske histories fremtidige plads indenfor universitetsorganisationen kan man derfor tænke sig forskellige løsninger. Enten kan emnet knyttes til historie eller til nationaløkonomien, eller man kan endelig give det en selvstændig stilling. Til fordel for det første alternativ, en tilknytning til historien, kan anføres, at den almindelige historiske metodik må blive af væsentlig betydning for den økonomisk-historiske forskning. Med hensyn til uddannelsen af historielærere for gymnasier kan det endvidere anføres, at undervisningen i økonomisk historie herved på enkel vis vil indgå som led i den almindelige historiske uddannelse. Endelig er det også blevet fremholdt, at hvis den økonomiske historie udskilles fra den almindelige historie, kunne det medføre en fare for, at forskningen på det sidstnævnte område, som det ofte

har været tilfældet, på en uheldig måde blev afskåret fra den økonomiske problemstilling. Til fordel for det andet alternativ, en tilknytning til nationaløkonomien, kan det indledningsvis fremhæves, at det for denne videnskab, som i Sverige i høj grad er indstillet på de aktuelle problemer, ville være af værdi at komme i kontakt med samfundsøkonomiens historiske udvikling. Man kan yderligere spørge, om ikke den nationaløkonomiske uddannelse som mere specialiseret end den historiske, ikke er af særlig betydning for den økonomiske historiker. Uden nationaløkonomisk indsigt kan den økonomisk-historiske forsker ikke danne sig et rigtigt perspektiv på de samfundsøkonomiske problemer. Med hensyn til den alsidige uddannelse, som kræves, må det tredje alternativ, at gøre den økonomiske historie til et selvstændigt emne, ud fra et forskningssynspunkt anses at have mange fordele. På den anden side medfører denne løsning, at emnet i det mindste med nuværende eksamensbestemmelser kun i forholdsvis ringe omfang vil blive studeret og medtaget i eksaminerne.

Ud fra disse betragtninger foreslog den socialvidenskabelige forskningskomité, at tiden endnu ikke var inde til en definitiv afgørelse med hensyn til den økonomiske histories stilling indenfor universiteterne. Man burde indtil videre forsøge sig frem ad forskellige veje, hvilket ansås så meget des naturligere som der foreløbig på en undtagelse nær kun kunne være tale om at oprette »bitrædende lærerbefatninger«, altså en form for adjunkturer. Disse »adjunkturer« kunne gives et noget forskelligt undervisningsområde og knyttes dels til faget historie, dels til nationaløkonomi. For eksempel kunne ved Lunds universitet oprettes et »adjunktur« i økonomisk historie tilknyttet det nationaløkonomiske professorat, ved Göteborgs højskole et embede i historie, særlig økonomisk historie tilknyttet det historiske professorat, og ved Uppsala universitet et »adjunktur« i økonomisk og social historie tilknyttet det historiske professorat. Disse stillinger burde i en nær fremtid omdannes til professorater. Ved Stockholms højskole burde oprettes et professorat i økonomisk historie, hvortil yderligere burde høre et docentur samt en assistentstilling.

Der er næppe tvivl om, at det var professor Heckschers og det økonomisk-historiske instituts virksomhed, som i høj grad havde været medvirkende til, at man nu fra forskellige side så kraftigt understregede vigtigheden af og behovet for, at det gaves den økonomisk-historiske forskning og universitetsundervisning en mere fremtrædende plads indenfor universitetsorganisationen end tidligere. Betænkningerne fra de to komitéer, som med en vis ret kan tages som udtryk for henholdsvis historikernes og nationaløkonomernes synspunkter, var i indhold ikke væsensforskellige. Begge var enige om, at den særordning, der i sin tid var blevet indført ved Stockholms højskole, skulle fortsætte. Med hensyn til de foreslåede nyoprettede præceptorater eller »adjunkturer« var den vigtigste forskel, at den socialvidenskabelige forskningskomité understregede ordningens midlertidige karakter og ønskede det ene af embederne lagt ind under det nationaløkonomiske forskningsgebet.

De foreslåede ordninger tilfredsstillte ikke professor Heckscher. Efter hans opfattelse var den bedste udrustning for formålet en grundig uddannelse i begge de store grænsevidenskaber økonomi og historie. Men da det var vanskeligt at få så store krav honoreret, var det nødvendigt at resignere på den måde, at visse opgaver indenfor området måtte betros personer med grundig historisk træning, medens andre opgaver måtte tilfalde økonomisk veluddannede forskere. »Den eneste løsning er fuld frihed til kombination i begge retninger, en sådan stilling for den økonomiske historie, at den tilskrives hverken emnet historie eller emnet

nationaløkonomi, men har lige nær til begge«. Professor Heckscher foretrak altså en ordning i lighed med den, der fandtes ved Stockholms højskole, hvorefter økonomisk historie var et fritstående fag. Han tilføjede, at såfremt der blev truffet en ordning efter universitetsberedningens linier, »skabes en ordning, som bliver direkte til hindring for et alsidigt studium af økonomisk historie . . .«¹²⁾.

Professor Heckscher fik i sine synspunkter tilslutning fra den nationaløkonomiske klub i Stockholm; afvigelserne i den heckscherske og historikernes opfattelse blev yderligere stærkt accentueret under en til tider meget skarp avispolemik.

Resultaterne af de to ovennævnte komitéers indstillinger kom til at foreligge i 1947 og 1948. De af rigsdagen truffne beslutninger er at betragte som en kompromisløsning mellem historikernes og Heckschers opfattelse af den økonomiske histories fremtidige stilling ved universiteter og højskoler. Der skulle ifølge disse beslutninger oprettes præceptorater i økonomisk historie tilknyttet historieundervisningen ved læreanstalterne i Göteborg, Lund og Uppsala. Forsåvidt var der tale om en sejr for historikernes indstilling, men medens denne havde foreslået en lærestol i »historie, særlig økonomisk historie«, blev præceptoraterne oprettet i »økonomisk historie«, og det blev forudsat »at indehaverne af disse embeder skal eje den nødvendige indsigt foruden i historie også i nationaløkonomi«. Eksamensmnet historie skulle for fremtiden differentieres således, at de historisk studerende fik lejlighed til at følge kurser og aflægge eksamen i emnet historie under særlig betoning af dens økonomiske side. Ved Stockholms højskole blev der oprettet et professorat i økonomisk historie, som blev besat med Heckschers elev, historikeren E. Söderlund.

Efter rigsdagens kompromisløsning skulle man på forhånd have ventet, at modsætningsforholdet mellem Heckscher og historikerne på dette punkt havde fundet sin afslutning. Det blev ikke tilfældet. Medens det lykkedes at få de nyoprettede stillinger besat ved Göteborgs højskole og ved Lunds universitet, henholdsvis med historikeren dr. A. Attman og økonomen dr. O. Bjurling, blussede striden mellem historikerne og Heckscher frem påny ved besættelsen af stillingen ved Uppsala universitet, idet Heckscher erklærede historikeren dr. K. G. Hildrebrand inkompetent under henvisning til, at han ikke besad de fornødne kundskaber i økonomi. Det ser ud som om Heckscher har forstået kravet om, at præceptoren skulle »eje den fornødne indsigt også i nationaløkonomi« således, at han skulle kunne fremvise betyg også indenfor dette emne. Professor Lönroth, hvis indstilling formentlig kan antages at være symptomatisk for historikerne, fortolkede derimod kravet derhen, at det »hverken må opfattes som krav på eksamensmeritter eller videnskabelig produktion indenfor dette emne, men sådan indsigt, som er nødvendig for med fremgang at kunne bedrive økonomisk-historisk forskning, og som er blevet dokumenteret ved en sådan fremgangsrig dreven forskning«¹³⁾.

Når striden med tiden bliver afsluttet — endnu i april 1951 var embedet ubesat — vil den økonomisk-historiske forskning og undervisning ved de svenske universiteter foruden af professor emeritus E. F. Heckscher være repræsenteret af et professorat og 3 præceptorater, som om nogle år vil overgå til at blive professorater. Man kan under disse forhold utvivlsomt spå denne nye gren indenfor forskningen en rig fremtid.

Rich. Willerslev.

¹²⁾ Kommissionens sekretær var historikeren professor E. Lönroth.

¹³⁾ Betänkande ang. Socialvetenskapernas ställning vid universitetet och högskolor m. m. af socialvetenskapliga forskningskomiteen. Statens offentliga utredningar 1946 : 74.

¹⁴⁾ Se indlægget i Svensk historisk T. 1947 p. 151.

¹⁵⁾ Citatet fra Lönroths indstillingskrivelse, offentliggjort i Dagens Nyheter 27 April 1949.